

Zeilschepen

China is rijk aan waterwegen en heeft een enorme kustlijn. De scheepvaart heeft dan ook al vanaf de vroegste geschiedenis een belangrijke rol gespeeld. Eerst kwam de visserij tot ontwikkeling, maar spoedig ontdekte men het schip als factor van betekenis voor de binnenlandse transporten (zowel voor de handel als voor militaire doeleinden). In de tweede eeuw van onze jaartelling bouwde men al schepen met meerdere masten, de kennis van navigatie ontwikkelde zich in rap tempo en de cartografie kwam op een 'bruikbaar' niveau. En als de keizers van het vijftiende-eeuwse China niet hadden besloten te stoppen met het uitzenden van expeditievloten (zie pagina 2 en 3), dan hadden de Spanjaarden, Portugezen, Engelsen en Hollanders geen schijn van kans gehad om voorbij Kaap de Goede Hoop enige rol van betekenis te spelen; laat staan er koloniën te stichten. Over de symboliek van het zeilschip is echter in het westen maar weinig bekend en daarover willen wij u graag wat meer vertellen.

Varen op één zeil

Een kleine jonk - van bijvoorbeeld hout, koper of jade - staat vaak in een Chinees restaurant op een prominente plaats, bij voorkeur in de buurt van de kassa of afgebeeld op een schilderij (en dan het liefst vanaf de achterkant verlicht). Ze staan ook regelmatig op het omslag van de menukaart, op een kalender of op de rode geldzakjes (hong bao) die met hoogtijdagen zo veelvuldig worden uitgewisseld of weggegeven. Op plaatjes lijkt het schip meestal van de kijker af te varen. Dit is verreweg de meest populaire en vermoedelijk ook oudste versie van het zeilschip als symbool en doorgaans staan er de karakters

一帆風順 [yifanfengshun 一帆風順] bij (of op) het middelste zeil en dat betekent letterlijk: 'varen op één zeil' (merkwaardig genoeg wordt echter meestal een jonk met drie masten en **drie** zeilen afgebeeld). De betekenis hiervan is te vergelijken met onze term 'een goede vaart', dat het iemand 'voor de wind' mag gaan of - anders gezegd - 'een goede bries en een rustige zee'.

De volgende drie voorbeelden kunnen we beschouwen als varianten op dit thema:

Een zee als brokaat

Ziet u een afbeelding van een klipper of van een ander groot schip dan wordt daarmee meestal verwezen naar

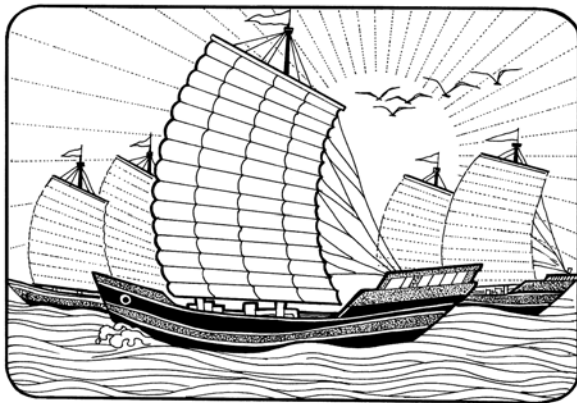
'een zee als brokaat' 航程如錦 [航程如錦 hangcheng ru jin]. Brokaat is een zeer gladde zijden stof en het schip lijkt zich dan ook moeiteloos over het water voort te bewegen. Meestal gaat het hier om een grote onderneming die men vastbesloten en vol vertrouwen aanvangt.

Zeilen met de wind in de rug

Als u één enkel schip ziet afgebeeld dat met flinke snelheid door de golven klieft, dan is de kans groot dat hiermee 順風順水 [順風順水 shunfengshunshui] bedoeld wordt. Het betekent 'de wind in de zeilen hebben'. Het schip vaart met de stroom mee en heeft goed zeilweer. Het gaat hier om een onderneming die het voor de wind gaat en die je 一路順風 [一路順風 yilushunfeng] een goede reis of behouden vaart wenst.

Een kalenderillustratie: Op de drie lampionen staat 滿載歸 [manzai gui 滿載歸] 'volbeladen terugkomen'.

De wind en de golven trotseren

Meerdere schepen die naast en achter elkaar varen worden gebruikt als symbool voor een groep mensen (van één bedrijf) die samen een doel wil bereiken. Men is op zoek naar groei, kent geen angst en is vol vertrouwen in de goede afloop. Men gaat 勇往直前 [yongwangzhiqian] - onbevreesd voorwaarts! In China wordt een dergelijke afbeelding 乘風破浪 [乘風破浪 chengfengpolang] genoemd en dat betekent zowel 'grote ambities hebben' als 'de wind en de golven trotseren'.

Het Schattenschip

Maar er zijn meer soorten schepen die een semi-symbolische betekenis hebben. Zo zijn er afbeeldingen van schepen die er wat minder elegant uit zien, maar energiek en met wapperende vaandels door de golven ploegen. Ze hebben meestal een opvallend schuine en overdreven platte boeg waarop vaak een gezicht geschilderd is - of men heeft op weerszijden van de boeg ogen geschilderd. Dit is een zogenaamd 'schattenschip' en dat wordt geacht u letterlijk scheepsladingen met kostbaarheden te brengen. Dit schip van overvloed is een verwijzing naar het vlaggenschip van admiraal Cheng Ho 鄭和 [Zheng He 鄭和] die tussen 1405 en 1433 maar liefst zeven grote tochten maakte met zijn armada. Hij kwam tot aan de kusten van Java en Oost-Afrika en legde aan in de havens van de Rode Zee. De schepen waren - zelfs naar huidige maatstaven - van ongekende afmetingen: de grootste hadden negen masten, waren bijna 130 meter lang, 50 meter breed en hadden duizend man aan boord. Op de eerste reis

gingen meer dan 27.000 manschappen, soldaten, wetenschappers en handelaren mee en de vloot telde maar liefst 62 'schatten-schepen' en 190 kleinere schepen (bevoorradingschepen, verkenners, oorlogsbodems, etc.). Deze admiraal werd geboren in 1371 als Ma Sanbao (馬三保) en was islamiet. Hij maakte een snelle carrière als eunuch en wist het hof van zijn visie en vaardigheden te overtuigen. En met succes: voor keizer Yongle (1403-1424) bracht hij in 1414 niet

alleen vele kostbaarheden mee, maar ook zebra's en giraffes. Het volgende (éénjarige) bewind van keizer Hongxi werd gevolgd door dat van keizer Xuande (1426-1435) en deze keizer besloot - mede naar aanleiding van de dood van de admiraal in 1433 - de grote expedities te stoppen. Ma Sanbao (馬三保) werd in de volksmond 馬三寶 [马三宝] Ma san bao genoemd (de laatste twee karakters zijn gewijzigd in 'drie schatten' of 'kostbaarheden') en bereikte zelfs een semi-goddelijke status. Hij wordt niet alleen aanbeden door zeevarenden, maar ook door iedereen die voor een 'onmogelijke' opdracht staat of echt ten einde raad is. Momenteel zijn er in China nauwelijks nog tempels waar hij een plaats heeft, maar op Java, de Filipijnen, in Maleisië en Thailand zijn nog zoveel tempels en godenbeelden aan hem gewijd dat we niet bang hoeven zijn dat hij in de vergetelheid zal raken.

Een speelgoed bootje

Een geliefd motief (onder andere op Nieuwjaarsprenten) is een tekening van een speelgoedboot op wieltjes waar op het dek nonchalant een granaatappel, een gordel en een gaaskap lijken te zijn neergelegd. Het lijkt alsof de spelende kinderen weggeroepen zijn voor het eten en hun speelgoed in alle haast hebben achtergelaten.

U kijkt naar een rebus: gaaskap en gordel 冠帶 [冠帶] (guan dai) staan voor 'ontwikkeld en beschaafd', het bootje (船 chuan) is homoniem met 傳 [传] 'verder geven' en de granaatappel (榴 liu) is homoniem met 流 ('vloeien', 'stromen'). Chuanliu (bootje + granaatappel) wordt dan 傳流 [传流] en dat betekent 'doorgeven'. Hiermee wenst u

iemand dat hij zijn kennis (en status) verder door zal kunnen geven aan de volgende generaties; c.q. dat zijn nazaten kennis en status zullen bezitten.

Het geheel wordt nog eens versterkt door de gaaskap zelf omdat het dragen van dergelijke kostbare hoofddeksele alleen weggelegd was voor ambtenaren met een hoge positie. Op de illustratie ziet u zelfs een stuk jade op de voorkant van de kap afgebeeld; zo'n stuk heette een guanyu 冠玉 (gaaskap-jade). De gordel 帶 [帶] (dai) is ook nog homoniem met 代 (dai) 'generatie', 'nageslacht' of 'opvolging' en benadrukt daarmee deze wens.

Op de gesp zien we een gestileerd karakter voor lang leven 壽 [寿] (shou). Ook hier zit een woordspeling in want de term 綬帶 [綬帶] (shoudai), ook weer homoniem, werd gebruikt voor een zijden lint waaraan een zegel of een onderscheiding hing. Zegels met zijden linten en onderscheidingen waren natuurlijk alleen maar voor de hoogste klassen weggelegd.

Japan

Ook in Japan kent men het schip van overvloed en daar heet het 'Takara bune' of 'Takara fune' (宝船). Het is een gangbaar motief voor nieuwjaarskaarten en populair bij de opening van een zaak of een winkel. Soms worden aan boord van het scheepje de zeven geluksgoden (Shichifukujin 七福神) afgebeeld en dat ziet er een beetje uit als onze Sinterklaas die met de

pakjesboot aan komt varen. Meestal zijn zij omringd door kunstig gevlochten rijstschoven, stukken koraal, gouden munten, rollen zijde en andere kostbaarheden. De betekenis is 'veel geluk en overvloed in het nieuwe jaar'. De zeven geluksgoden zijn: Ebisu, Daikoku(ten), Bishamon(ten), Benzaiten, Fukurokuju, Hotei en Jurojin (ook Kichijoten genoemd). Het is een samenraapsel van Indiase en Chinese goden die pas in de vijftiende eeuw in Japan bekend zijn geworden. Het duurde echter nog twee eeuwen voordat ze echt ingeburgerd waren.

Op het zeil staat meestal het karakter voor 'schat' (寶 [宝]), maar ook soms het karakter 獮 (baku). Dit laatste verwijst naar een oude traditie die nog steeds in ere wordt gehouden. In de eerste nacht van het nieuwe jaar leggen veel Japanners een bootje (of een plaatje daarvan) onder hun hoofdkussen. Dit gebruik heet letterlijk: slapen naast het schattenschip 宝船敷き寝 (たからふねしきね) en dat komt omdat men vroeger - net als in China - geen echte hoofdkussens had, maar een soort met stof bekleed blok waar men het hoofd of de nek op te rusten legde. Droomt men in deze eerste nacht van het nieuwe jaar een mooie droom dan zal het jaar veel voorspoed brengen, maar is het een slechte droom dan wordt het bootje (of het plaatje daarvan) op een minischoepje van papier of riet geplaatst en te water gelaten. Aan de kust zet men ze meteen in zee en in het binnenland in de rivier. Het slechte voorteken van de nare droom stroomt daardoor de oneindige zee op. Volgens de Japanse mythologie is een 'baku' een dier (half tapir en half olifant) die boze dromen op eet en daarom wordt soms het karakter voor baku (獮) op het zeil gezet.

De meest ideale 'Hatsu-yume' (Nieuwjaarsdroom) is er een waar de berg Fuji in voor komt, op de tweede plaats komt een droom over een adelaar en als derde een droom over een klein soort aubergine. Deze symbolen vertegenwoordigen respectievelijk adellijke trouw, oprechtheid en eer.

Op prenten die speciaal voor deze droomvoorspelling zijn gemaakt, staat meestal een kort gedicht (waka). Het is een palindroom (kaibun) en gaat als volgt: なかきよのおのねふりの

のみなめさめなみのりふねのおとのよきかな (長き夜の遠の眠りの皆目覚め波乗り船の音のよきかな). De lettergrepen zijn: 'na-ga-ki-yo-no-to-o-no-ne-mu-ri-no-mi-na-me-na-mi-no-ri-fu-ne-no-o-to-no-yo-ki-ka-na' en zij vormen samen het gedicht 'Nagakiyo no tou no nemuri no mina mezame naminori fune no oto no yokikana' en dat is te vertalen als: "Na een lange nacht ontwaken

wij uit een diepe slaap; het is het aangename geluid van een schip dat door de golven klieft." Ook staan er soms diverse symbolen van lang leven op zo'n prent afgebeeld, zoals pijnbomen, rotsen, kraanvogels of schildpadden.

Verder is 'het schattenschip' (het schip van overvloed) ook nog een erotisch standje!

Tot slot nog een typisch Chinees huwelijksgeschenk
Op het zeil staan de karakters
愛的遠航 [ai de yuanchang 爱的远航]
'De liefde gaat op een lange reis'.

Nog een mooi voorbeelden van 一帆風順 [一帆風順]

